

Kavala/Türkiye (no. 28749/18) ve Mergen ve Diğerleri Grubu/Türkiye (no. 44062/09)

Davaya İlişkin Açıklamalar

Kavala davasında, başvuru 2013 yılında gerçekleşen Gezi Parkı olayları kapsamında hükümeti ortadan kaldırmaya teşebbüs (Türk Ceza Kanununun 312. maddesi) ile Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe girişimi kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti Anayasal düzenini ortadan kaldırmaya teşebbüs (Türk Ceza Kanununun 309. maddesi) suçlamaları ile 18 Ekim 2017 tarihinde gözaltına alınmış ve tutuklanmıştır.

Mahkeme, gözaltının ve tutuklu yargılamanın, başvuru bir suç işlediğine dair makul bir şüpheyi (Sözleşme'nin 5/1 maddesinin ihlali) destekleyecek delillerin yokluğunda gerçekleştiğine ve ayrıca başvurucuyu susturma ve diğer insan hakları savunucularını caydırma (Madde 5/1 ile bağlantılı olarak 18. Madde ihlali) gibi "gizli bir amaç güttüğüne" karar vermiştir. Avrupa Mahkemesi (Mahkeme) ayrıca, Anayasa Mahkemesi tarafından başvuru tutukluluğuna ilişkin şikayetini incelemek için geçen sürenin (bir yıl, dört ay ve 24 gün), kişisel özgürlüğünün tehlikede olduğu göz önüne alındığında, yeterince "hızlı" olmadığına karar vermiştir (Madde 5/4'ün ihlali).

Mahkeme, 46. madde uyarınca, ihlalin mahiyetinin, onu telafi etmek için gereken tedbirlere ilişkin gerçek bir seçim hakkı bırakmadığını ve başvuru tutukluluğunun devamının, 5/1 maddenin ve 18. maddenin, 5/1. madde ile bağlantılı olarak ihlalinin devamı anlamına geleceğini belirtmiştir. Ayrıca davalı Devletlerin Sözleşme'nin 46/1. maddesi uyarınca Mahkemenin kararlarına uyma yükümlülüklerinin ihlalinin de teşkil edeceğine işaret etmiştir. Bu nedenle, hükümetin başvuru tutukluluğuna son vermek ve derhal tahliye edilmesini sağlamak için her türlü önlemi alması gerektiğine karar vermiştir.

Mergen ve Diğerleri Grubu davaları; suç örgütleri ile bağlantılı olmakla suçlanan laik bir dernek ile işçi sendikası konfederasyonu üyelerinin polis tarafından göz altına alınması, tutuklanması ve tutuklu olarak yargılanması ile ilgilidir. Mahkeme, başvuruların tutukluluğunun suç işlediklerine dair makul şüpheyi destekleyecek delillerin yokluğunda gerçekleştiğine karar vermiştir (5/1. maddenin ihlali). İşçi ve diğerleri davası, ek olarak tutukluluğun devamına ilişkin incelemede duruşma yapılmaması hakkındadır (Madde 5/4).

Kararın İcrasının Mevcut Durumu

Bireysel Önlemler

a. Mergen ve Diğerleri Grubu

Tüm başvurular serbest bırakılmıştır. *Mergen ve Diğerleri* ile *Erarlan ve Diğerleri* davalarında Cumhuriyet savcısı, başvurular hakkında takipsizlik kararı vermiştir. *Ayşe Yüksel ve Diğerleri* davasında başvurular; 2015 yılında haklarındaki suçlamalardan beraat etmişlerdir.

b. Kavala Davası (DH-DD(2021)726 ve DH-DD(2021)808)

Yetkililer, yerel mahkemelerde devam eden yargılamanın güncel durumu hakkında bilgi vermiş; başvuru Mahkeme tarafından incelenen (hükümeti ve Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs) suçlarından tutukluluğunun sona erdiğini ve güncel tutukluluk halinin başka suç olan askeri ve siyasi casusluk (Türk Ceza Kanununun 328. maddesi) suçuna dayalı olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Avrupa Mahkemesi Kararının Kesinleşmesinden Sonra Yerel Mahkemeler Önündeki Yargılamalar¹

Mevcut karar, 11 Mayıs 2019 tarihinde kesinleşmiştir. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, 28 Eylül 2020 tarihinde Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs (Türk Ceza Kanununun 309. maddesi) ve siyasi ve askeri casusluk (Türk Ceza Kanununun 328. maddesi) suçlaması ile başvuru aleyhine bir iddianame düzenlemiştir. 29 Aralık 2020 tarihinde, Anayasa Mahkemesi başvuru özgürlük hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir. 22 Ocak 2021 tarihinde, Bölge Adliye Mahkemesi, başvuru Gezi Parkı

¹ Avrupa Mahkemesinin incelemesinden bu yana olgusal gelişmelerin eksiksiz açıklaması, yetkililerin konumu ve Sekreterliğin analizleri 1377 ve 1406. toplantı notları ile Sekreterlik tarafından hazırlanan bilgilendirme metninde bulunabilir (H/Exec(2021)10).

olayları ile ilgili suçlamalardan beraatine ilişkin kararı bozmuş ve dosyayı ilk derece mahkemesine geri göndermiştir.

Şubat 2021 tarihinde; 312. madde kapsamındaki yargılama ile 309 ve 328. maddeler kapsamındaki yargılama (darbe teşebbüsüne dahilîyet) birleştirilmiştir. İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi, başvurunun tutukluluğunu düzenli aralıklarla incelemiş ve yargılamaların birleştirilmesinin ardından ilk duruşmasını 21 Mayıs 2021 tarihinde gerçekleştirmiştir.

Başvurunun tutukluluk incelemesinde; üye Devletlerin Sözleşme'nin 46. maddesi uyarınca Avrupa Mahkemesi kararlarına uyma yükümlülüğü ile temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşmalar ile kanunlar arasında ihtilaf çıkması halinde usulüne uygun olarak yürürlüğe konmuş olan uluslararası antlaşma hükümlerine öncelik tanınacağını düzenleyen Anayasanın 90. maddesi hatırlatılmıştır. Buna rağmen; Avrupa Mahkemesinin kararının başvurunun Türk Ceza Kanununun ("TCK") 309 ve 312. maddeleri kapsamındaki suçlamalardan dolayı tutuklanmasını kapsadığı, mevcut tutukluluğun ise yalnızca 328. madde kapsamında olduğunda herhangi bir ihtilaf olmadığına karar verilmiştir. Her incelemede; Mahkeme bire karşı iki oyla, suçun niteliği, yargılamanın geldiği aşama, isnat edilen suçla ilişkin kuvvetli şüpheyi gösteren somut delillerin mevcudiyeti ve kanunda öngörülen hapis cezasının üst sınırını dikkate alarak başvuru hakkında adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağına ve başvurunun tutukluluğunun devam ettirilmesine karar vermiştir. Muhalif yargıç; başvurunun ulusal ya da uluslararası seyahat yasağı ve en yakın polis karakoluna düzenli olarak imza verme şeklindeki adli kontrol tedbirleri uygulanarak serbest kalması gerektiği görüşündedir.

2 Ağustos 2021 tarihinde bu yargılamalar; başka sanıkların (*Çarşı Taraftar Grubu*, Gezi Parkı olayları bağlamında suçlanan futbol taraftarları) yer aldığı bir dava ile birleştirilmiştir. Mahkeme, 2 Ağustos ve 1 Eylül 2021 tarihlerinde başvurunun tutukluluğunu incelemiş ve yine, bire karşı iki oyla tutukluluğun devamına karar vermiştir. Tutukluluğa ilişkin bir sonraki inceleme 27 Eylül'de gerçekleşecek olup bir sonraki duruşma ise 8 Ekim 2021 tarihinde görülecektir.

Kavala'nın Gezi Parkı olaylarına ilişkin suçlamalardan beraatine karar veren üç yargıç hakkında Hakimler ve Savcılar Kurulu tarafından başlatılan ön araştırmada disiplin soruşturması açılıp açılmayacağına ilişkin olarak yeni bir bilgi yoktur.

Bakanlar Komitesinin İncelemesi

Komite; mevcut davayı 1377, 1383, 1390, 1398 ve 1406. insan hakları toplantılarında incelemiş ve her seferinde, başvurunun devam eden tutukluluğunun Mahkeme tarafından tespit edilen, 5. madde ile bağlantılı olarak 18. maddenin ihlalinin devamı niteliğinde olduğuna dair güçlü bir karine oluşturduğunu tekrarlamıştır. Komite bu nedenle, yetkilileri başvurunun derhal serbest bırakılmasını sağlamaya çağırmıştır. Ayrıca, üye devletlerin Sözleşme'nin 46. maddesi uyarınca eski hale iade yükümlülüğü ("*restitutio in integrum*") sürekli bir şekilde hatırlatılmış ve ihlalin olumsuz sonuçlarının ortadan kaldırılması çağrısında bulunularak, özellikle 2013 yılındaki Gezi Parkı olayları ve Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi ile ilgili olarak başvuru aleyhine derdest olan yargılamaların daha fazla gecikme yaşanmaksızın Mahkeme'nin bulgularına uygun olarak sonlandırılması gerekliliğinin altı çizilmiştir. Komite 1398. toplantısında; başvurunun tutukluluk halinin devam ettirilmesi ve derdest yargılamaların, mahkemeler dahil olmak üzere ulusal makamların Avrupa Mahkemesinin bulgularını ve yukarıda belirtilen eski hale iade yükümlülüğünü ("*restitutio in integrum*") dikkate almadığı sonucunu güçlendirdiğini gözlemlemiştir. Aynı toplantıda, Komite; başvuru serbest bırakılıncaya kadar düzenli insan hakları toplantılarının her birinde başvurunun durumunun incelenmesine de karar vermiştir.

Bu doğrultuda, dava 11 Mart 2021 tarihinden itibaren her düzenli toplantıda incelenmiş ve yetkililer, başvurunun derhal serbest bırakılmasını sağlamak için ellerinden gelen tüm adımları atmaya şiddetle teşvik edilmiştir (bkz. 1401 ve 1404. toplantılarda alınan kararlar).

Son insan hakları toplantısında (1406. toplantı, 7-9 Haziran 2021); Komite Sözleşme'nin 46/4. maddesi kapsamındaki ihlal prosedürü ("*infringement proceedings*") de dahil olmak üzere Konsey'in elindeki tüm araçlarla kararın uygulanmasını sağlamaya yönelik kararlılığını göstermiştir.

Madde 9.1 ve Madde 9.2 Sunumları ve Yetkililerin Yanıtları (DH-DD(2021)841, DH-DD(2021)836, DH-DD(2021)866)

Başvurucu, 9 Mart 2021 tarihindeki TCK'nin 328. maddesi kapsamındaki tutuklama kararının aynı soruşturma dosyasına (no. 2017/96115) ve aynı olgu ve bulgulara dayalı olan, Avrupa Mahkemesinin incelediği ve Sözleşme'nin ihlaline yol açtığını tespit ettiği TCK'nin 309 ve 312. maddeleri kapsamındaki önceki tutukluluğuna dayandığını belirtmiştir. Başvurucu, yeni ve somut bir delil olmamasına rağmen 328. madde kapsamındaki devam eden tutukluluğunun, Mahkeme kararını dolanmaya yönelik olduğunu iddia etmiştir. Başvurucu, ayrıca 2 Ağustos'taki son duruşmada müdafileri tarafından talep edilmiş olmasına rağmen Mahkeme'nin kendisi aleyhine herhangi bir somut delil belirtmekten kaçındığını ileri sürmüştür. Bu durum, katalog suçlar olarak adlandırılan suçlardan dolayı da kişileri tutuklamak için kuvvetli suç şüphesini gösteren somut delil bulunması gerektiğine ilişkin Ceza Muhakemesi Kanununun 100. maddesinde yapılan son yasal değişikliğe rağmen yaşanmıştır (DH-DD(2021)841).

İnsan Hakları İzleme Örgütü, Uluslararası Hukukçular Komisyonu, Türkiye İnsan Hakları Davalarını Destekleme Projesi tarafından sunulan ortak bildirimde yargılamadaki son gelişmeler ile başvurucu aleyhindeki yargılamanın keyfi olarak genişletildiği ve manipüle edildiği; bu durumun devam eden ihlale vardığını ileri sürmüşlerdir (DH-DD(2021)836). Başvurucunun davası ile Çarşı yargılamasının birleştirilmesi ile ilgili olarak, STK'ler; birleştirme talebinde bulunan İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi başkanının, geçici olarak İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinde görevli iken kendi talebine muvafakat verdiğini belirtmişlerdir. Bu uygulamanın yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkelerine aykırı olduğunu vurgulayan STK'ler; başvurucunun Çarşı davasındaki 35 sanık arasında olmadığını ve artık 52 sanığın olduğu, açıkça iki farklı olgu kümesi ve delilleri içeren birleştirmenin daha fazla gecikmeye neden olacağını altını çizmişlerdir.

STK'ler ek olarak Cumhurbaşkanı, Devlet Hazinesi, İstanbul Emniyet Müdürlüğü ve birkaç eski bakan dahil olmak üzere bazı devlet kurumlarının ve üst düzey yetkililerin; "mağdur" ya da "şikayetçi" olarak başvurucu ve diğer sanıklar hakkındaki yargılamanın resmi tarafları olduğuna dikkat çekmişlerdir. Son olarak, 12 Temmuz 2021 tarihinde İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi, Cumhurbaşkanlığının davaya müdahil olma talebini kabul etmiştir.

Türk makamları yanıtlarında (DH-DD(2021)866), esas olarak önceki beyanlarına atıfta bulunarak dosyalar arasındaki hukuki ve fiili bağlantı nedeniyle Çarşı davası ile birleştirmeye karar verildiğini ve Gezi Parkı olayları kapsamındaki suçlamalarla ilgili olarak tüm sanıkların hukuki durumlarının kapsamlı bir şekilde incelenmesinin amaçlandığını belirtmiştir.

Yetkililer ayrıca, Hakimler ve Savcılar Kurulu tarafından kurulan Adalet Komisyonunun adli tatilde acil işlerle ilgilenmek üzere görevli hakimler atadığını belirtmiştir. Mevcut davada hakim, dava yükü ve müsaitlik durumuna göre birleştirme kararı vermek üzere görevlendirilmiştir. Her halükârda karar, yalnızca ilgili hakim tarafından değil, bir heyet ile alınmış ve Yargıtay'ın önceki kararını takip etmiştir.

Genel Önlemler

Komite, son insan hakları toplantısında (1406. toplantı); Mahkeme'nin Kavala **davasında 5. madde ile bağlantılı olarak 18. maddeye** ilişkin tespitlerinin, başvurucu hakkındaki yargılamaya ilişkin müteakip olaylarla birlikte, yargının birçok seviyesinde bağımsız ve Sözleşme'ye uygun hareket etmedeki başarısızlığa işaret ettiğini belirtmiştir. İnsan Hakları Eylem Planında öngörülen ve yargının bağımsızlığını güçlendirmeyi amaçlayan hedefleri ilgiyle kaydetmekle birlikte Komite, hedeflerin yargı bağımsızlığı üzerinde olumlu etkisi olabilecekse de bunların yargının, yürütme organının aşırı etkisinden korunmasına karşı Mahkeme tarafından belirlenen temel meseleleri ele alma konusunda yetersiz görüldüğünü belirtmiştir. Bu nedenle; yetkilileri özellikle de Hakimler ve Savcılar Kurulunun yapısal bağımsızlığına ilişkin olarak Avrupa Konseyi standartlarından ilham alarak somut yasal ve diğer önlemleri almaya davet etmiştir.

Buna yanıt olarak, yetkililer önceki görüşlerini tekrar etmiş ve Mahkeme'nin özellikle yargı bağımsızlığı ile ilgili olarak sistemik ve yapısal bir soruna işaret etmediğini; ihlalin, tamamıyla başvuru kapsamındaki belirli olgulara ilişkin, münferit bir yapıdan kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. Ayrıca Mahkeme, 6. maddenin ihlal edildiğine karar vermemiştir; bu nedenle Bakanlar Komitesi denetimini, Mahkeme'nin bulgularının ötesine geçecek şekilde genişletmemelidir.

Yargı bağımsızlığı, esas olarak Anayasa, 6087 sayılı Hakimler ve Savcılar Kurulu Kanunu ve 2082 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanununda güvence altına alınmıştır. Hakimler görevlerinde bağımsızdırlar; hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez, tavsiye ve telkinde bulunamaz. Hakim, bilirkişi ve tanıkları etkilemeye teşebbüs etmek bir suçtur.

2017 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile HSK'nin seçim usulü Türkiye Büyük Millet Meclisinin dahil olacağı şekilde değişmiştir. Buna göre; Millet Meclisi HSK'nin üç üyesini Yargıtay üyeleri arasından, bir üyesini Danıştay üyeleri arasından, üç üyesini ise kanunda belirtilen niteliklere sahip akademisyen ve avukatlar arasından seçmektedir. Bu değişiklik; HSK'nin yapısının bağımsızlık ve tarafsızlık ilkelerine dayalı olmasını sağlamıştır.

Cumhurbaşkanı ve Adalet Bakanının son zamanlardaki mesajları, yürütme organının yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığına verdiği önemi ve desteği göstermiştir. Cumhurbaşkanı dahil olmak üzere politikacıların, kamuoyunca bilinen davalara ilişkin yorumları yargıya müdahale olarak yorumlanamaz. Yetkililer, Mahkeme'nin içtihadına atıfta bulunarak; bireylerin adaletin tesisi ve yargısal süreçlere dahil olan görevlileri eleştirme ve yorumda bulunma hakkı olduğunu ileri sürmüştür.

Yetkililer; 11. Kalkınma Planı (2019-2023), Cumhurbaşkanı tarafından Mayıs 2019'da açıklanan Yargı Reformu Stratejisi, Mart 2021'de açıklanan İnsan Hakları Eylem Planı ve izleme prosedürü başta olmak üzere hukukun üstünlüğünü, yargı bağımsızlığını güçlendirmek ve tarafsızlığın geliştirilmesi için devam eden çalışmalara ilişkin bilgileri tekrar etmiştir. Bu belgeler; hakimlerin atanması, tayin işlemleri ve yükselmesine ilişkin hükümlerin yeniden düzenlenmesi; hakim ve savcılar hakkındaki disiplin işlemleri ve mesleki etik ilkelerine ilişkin eğitimini de içerecek şekilde bir dizi insan hakları reformunu kapsamaktadır. Ayrıca, HSK; hakim ve savcılarının bağımsızlığını vurgulayan Bangolar Yargı Etiği İlkeleri ve Budapeşte İlkelerini 2006 yılında; "Türk Yargı Etiği Bildirgesini" Mart 2019'da kabul etmiştir. Benzer şekilde Yargıtay da Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesini 2017 yılında kabul etmiştir.

Yetkililer, ayrıca Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkı, çeşitli projeler, bilinç yükseltici faaliyetler, HELP eğitim programı, Adalet Akademisinin rolü ve kararların yayımlanması ve yayılmasına ilişkin bilgiler vermiştir.

Mahkeme'nin **5/1. madde** kapsamındaki bulgularına ilişkin olarak yetkililer; gözaltı, tutuklu yargılama, şartlı tahliye, tutukluluk incelemesi, haksız tutuklama nedeniyle tazminat ve Türk mevzuatında yer alan diğer güvencelere ilişkin hükümler hakkında kapsamlı bilgiler sunmuştur. Özellikle, Ceza Muhakemesi Kanunu ("CMK") uyarınca önce bir kişinin tutuklanması için "suçluluğu hakkında kuvvetli belirti" yeterliyken 2014 yılında yapılan değişiklikten sonra bir kişinin tutuklanması için "kuvvetli suç şüphesini varlığını gösteren somut deliller" gereklidir. 8 Temmuz 2021'de kabul edilen Dördüncü Yargı Paketi; CMK'nin 100. maddesinde yer alan 'katalog suçlar' olarak da adlandırılan daha ağır suçları da kapsayacak şekilde tutukluluğa ilişkin ek güvenceler getirmiştir. Bu suçlardan biri ile isnat olunan kişinin tutuklanması için kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut deliller gerekecektir. 17 Ekim 2019 tarihine yürürlüğe giren 7188 sayılı Kanun ile terör suçları hariç olmak üzere ağır ceza mahkemelerinin görev alanına giren suçlarda tutukluluk süresi azami bir yıla indirilmiştir. Terör suçları kapsamında soruşturulan şüpheliler iddianame hazırlanmadan iki yıla kadar tutuklu kalabilir. Diğer tüm suçlar için bu süre, altı aydır.

Anayasa Mahkemesi önündeki yargılamaların uzunluğu nedeniyle **5/4. maddenin** ihlaline ilişkin olarak Komite, son incelemesinde yetkilileri Anayasa Mahkemesine yapılan tutukluluğun yargısal denetimine ilişkin başvurular için emsal niteliğinde bir süre belirlemeye davet etmiştir. Buna cevap olarak yetkililer; darbe girişiminin ardından Anayasa Mahkemesinin iş yükünün azaltılması için 2017 yılında Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonunun oluşturulduğunu ve 2018 yılında Tazminat Komisyonunun yetkilerinin genişletilerek tedbirler aldıklarına ilişkin önceki beyanlarını tekrar etmişlerdir. Yetkililer, Anayasa Mahkemesinin başvuruları inceleme sırasına ilişkin iç düzenlemelere atıfta bulunarak haksız tutukluluğa ilişkin şikayetlere öncelik verildiğini belirtmiştir. Yetkililer; Kavala davasında tespit edilen ihlalin münferit bir olaya ilişkin olduğu ve sistematik ya da yapısal bir soruna işaret etmediği yönündeki beyanlarını sürdürmüşlerdir.

Mahkeme tarafından, **tutukluluk halinin yargısal denetimi sırasında duruşma yapılmamasına ilişkin** Mergen Grubu altındaki işçi ve Diğerleri davasında tespit edilen **5/4. madde** ihlali ile ilgili olarak, yetkililer;

tutukluluk halinin 30 günlük aralıklarla, sanık ve müdafinin huzurunda yargısal denetime tabi tutulması şartını getiren CMK'de 2013 yılında yapılan değişikliğe atıfta bulunmuşlardır. Bu değişiklikler, Karaosmanoğlu ve Özden Grubunun kapatılmasına yol açmıştır. (Karar, CM/ResDH(2017)91).

Sekretaryanın Analizleri

Bireysel Önlemler

a. Mergen ve Diğerleri Grubu

Tüm başvurucular serbest bırakılmıştır. Mergen ve Diğerleri, Ayşe Yüksel ve Diğerleri, Erarslan ve Diğerleri davalarında başvurucular hakkında takipsizlik ya da beraat kararları verilmiştir. Alpergin ve Diğerleri, İşçi ve Diğerleri davalarında tutuksuz yargılanan başvurucular hakkındaki ceza yargılaması devam etmektedir. Mahkeme tarafından hükmedilen tazminat ödenmiştir.

Bu koşullar altında, Nedim Şener Grubu kapsamında incelenmeye devam edilecek olan ilgili ve yeterli gerekçe olmaksızın tutukluluk haline ilişkin genel önlemlerin incelenmesine devam edilmesi ihtiyacına halel getirmeksizin Mergen Grubuna ilişkin incelemenin kapatılması önerilmektedir. Nihai karar taslağı ektedir.

b. Kavala Davası²

Komite, son insan hakları toplantısında; kendisine sunulan bilgilerin başvurunun tutukluluğunun Mahkeme tarafından tespit edilen ihlallerin devamı olduğuna ilişkin güçlü bir karine oluşturduğuna değerlendirdiği önceki beş kararını ve ara kararını hatırlatarak başvurunun derhal serbest bırakılmasını sağlamak için yetkililere çağrıda bulunmuştur. Komite, başvurunun 18 Ekim 2017'den bu yana devam eden tutukluluğundan ve yerel mahkemelerin Avrupa Mahkemesinin bulgularını ve Sözleşme'nin 46. maddesi uyarınca eski hale iade yükümlülüğünü dikkate almamasının bir sonucu olarak tutukluluk halinin devam etmesinden ve Avrupa Mahkemesi tarafından eleştirilen ya da Mahkeme tarafından başvurunun tutuklu yargılanması için yetersiz bulunan delillere dayalı suçlamalar kapsamında başvurunun hala yargılanıyor olmasından derin üzüntü duyduğunu ifade etmiştir.

Komite, ayrıca başvurunun ceza adalet sisteminin kötüye kullanımı niteliğinde olan ve başvurucuyu susturmak amacıyla gerçekleştirilen, başvurunun keyfi tutukluluğunun devam ettirilmesinin; Türkiye'nin AİHS'in 46/1. maddesi kapsamındaki Mahkeme kararına riayet etme yükümlülüğünün açık bir ihlali olduğu ve hukukun üstünlüğüne bağlı bir Devlette kabul edilemeyeceğinin altını çizmiştir.

Komite başvurunun serbest bırakılmaması durumunda, gerektiği takdirde Sözleşme'nin 46/4. maddesi kapsamındaki ihlal prosedürü ("*infringement proceedings*") de dahil olmak üzere Konsey'in elindeki tüm araçlarla kararın uygulanmasını sağlamaya yönelik kararlılığını göstermiş ve Türk makamlarını gerekli bireysel önlemlere ilişkin olarak Sözleşme'ye uygun çözümler bulmak amacıyla Komite ve Sekreterlikte diyalogu geliştirmeye teşvik etmiştir.

Komitesinin son kararlarını müteakip yerel mahkemeler önünde yaşanan gelişmeler, eski hale iade yükümlülüğünü yerine getirme yönünde bir ilerleme olmadığını göstermektedir. Aksine, yerel mahkemeler başvurunun tahliye taleplerini reddetmeye devam etmektedir. Dahası, başvurunun davasının, başka 52 sanığın olduğu Çarşı Davası ile birleştirilmesi; yargılamanın tamamlanmasını önemli ölçüde geciktirme riski taşımaktadır ve Avrupa Mahkemesinin delillerle desteklenmeyen ve yetkinin kötüye kullanımı niteliğinde olduğunu tespit ettiği suçlamaların kaldırılması yönünde kaçırılan bir başka fırsatı göstermektedir.

Haziran toplantısında alınan karar dikkate alındığında ve mevcut koşullar altında, Türkiye'nin Mahkeme kararına uymayı reddedip etmediği belirlenmelidir. Bu nedenle Komite, kararın uygulanmasını sağlamak için Sözleşme'nin 46/4. maddesi kapsamındaki ihlal prosedürünü ("*infringement proceedings*") işletmenin gerekli olup olmadığını değerlendirmelidir. Bu prosedürün ilk aşaması, Komite toplantılarına katılma hakkına sahip temsilcilerin üçte iki çoğunluğu ile alınan bir ara kararla, Komite'nin ihlal prosedürünü başlatma niyetini Türkiye'ye resmi olarak ihtar etmektir (bkz. Sözleşme'nin 46/4. maddesi ve kararların infazının denetlenmesine ilişkin Komite Kurallarının 11/2. maddesi). Mevcut toplantıda alınan kararda

² Kronolojik sıralama H/Exec(2020)04 belgesinde bulunabilir.

Komite, başvuruçunun o tarihten önce serbest bırakılmaması durumunda Aralık 2021'deki toplantısında Türkiye'ye bu resmi ihtarda bulunmaya karar verebilir.

Genel Önlemler

Komite, Kavala davasına ilişkin önceki iki kararında; Türk yargısının birçok düzeyde bağımsızlık ve tarafsızlığına ilişkin yaygın sorunlara ve özellikle Avrupa Konseyi standartlarından ilham alan yeterli ve diğer önlemlerin gerekliliğine dikkat çekmiştir. Komite; Hakimler ve Savcılar Kurulunun yapısal bağımsızlığına ilişkin olarak, Türk yargısının yürütme organı da dahil olmak üzere herhangi bir uygunsuz etkiye direnebilmesini sağlamak için yeterli yasal ve diğer önlemlerin gerekliliğini vurgulamıştır. Komite, bu sonuçlara; Mahkeme'nin bu davada Sözleşme'nin 18. maddesine ilişkin tespiti, ihlalin devam ettiğine dair yukarıda yer alan güçlü karineye neden olan müteakip olaylara ve Avrupa Konseyi organlarının bulgularına dayanarak varmıştır.

Venedik Komisyonu'nun 875/2017 sayılı görüşü, Komiser ve GRECO'nun raporları; 2017 yılında Hakimler ve Savcılar Kurulunun yapısını değiştiren Anayasa değişikliği ile hakimleri ilgilendiren bir dizi yapısal konuda yürütmeye yetki verildiği ve bu durumun yargı bağımsızlığının ortadan kalmasına neden olduğunu göstermektedir.

Yetkililer tarafından genel önlemler kapsamında sağlanan bilgiler, daha önce sunulan bilgileri tekrar etmektedir ve Komite'nin son kararlarında vurgulandığı gibi Mahkeme'nin **Sözleşme'nin 5. maddesi ile bağlantılı olarak 18. madde** kapsamındaki tespitleri ile ilgili olarak yargının, yürütme organının aşırı etkisinden korunmasına yönelik Mahkeme tarafından belirlenen temel meseleleri ele almaktan uzaktır. Mahkeme, bu nedenle, özellikle Hakimler ve Savcılar Kurulunun yapısal bağımsızlığına ilişkin olarak yetkilere Avrupa Konseyi standartlarından ilham alan yeterli ve diğer önlemleri alma çağrısını yineleyebilir.

Hem Mergen Grubu hem de Kavala Davasında, Mahkeme'nin 5/1. maddenin ihlal edildiğine ilişkin tespitinin başvuruçuların ilgili ve yeterli gerekçe olmaksızın tutuklu yargılanmalarından kaynaklandığı hatırlatılmaktadır. Dördüncü Yargı Paketinin 8 Temmuz 2021'de kabul edilmesi ve özellikle CMK'nin 100. maddesindeki değişiklik ile daha ağır suçlar isnat olunan kişinin tutuklanması için kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut deliller bulunması şartı memnuniyetle karşılanmaktadır. Keyfi bir tutuklamanın 5/1. madde ile uyumlu olamayacağı ve 5/1. maddesinde yer alan "keyfilik" kavramının ulusal hukuka aykırılığın ötesine geçmesi; böylece, özgürlükten yoksun bırakmanın iç hukuk açısından yasal, ancak yine de keyfi ve Sözleşme'ye aykırı olabilmesi temel bir ilkedir.

Mahkeme, mevcut davalarda iç hukukun yorumlanma ve uygulanma biçiminin; Sözleşme ile tutarsız olduğuna ve başvuruçuların ilgili ve yeterli gerekçe olmaksızın hukuka aykırı olarak tutuklu yargılanmasına yol açtığını tespit etmiştir. Yetkililer, kişiler tutuklanırken yargı makamlarının kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillere dayanmasını sağlayacak tedbirler almalıdır. Bu mesele; özellikle gazetecilerin ifade özgürlüğü hakkı ile bağlantılı olarak Nedim Şener Grubu olmak üzere Komite önündeki diğer davalarda incelenmektedir. Bu nedenle Komite, bu meseleyi Nedim Şener Grubu altında incelemeye devam etme kararı alabilir. Anayasa Mahkemesi önünde tutukluluk ile ilgili şikayetler kapsamındaki yargılamaların uzunluğu nedeniyle 5/4. maddenin ihlaline ilişkin olarak özel bir önlemin gerekli olmadığı görülmektedir. Mahkeme tarafından İşçi ve Mergen Grubu altındaki diğer davalarda tutukluluk halinin yargısal denetimi sırasında duruşma yapılmamasına ilişkin 5/4. madde ihlali ile ilgili olarak; CMK'de 2013 yılında yapılan değişiklik uyarınca, tutuklu kişi ve avukatının tutukluluk ve tutukluluk halinin devamına ilişkin olarak mahkeme huzuruna çıkarılması öngörülmüştür. Komite; Karaosmanoğlu ve Özden davalarında, bu meseleyi incelemiş ve kapatmıştır (Karar, CM/ResDH(2017)91).

Yukarıdakiler ışığında Komite, Mahkeme'nin 5. madde ile bağlantılı olarak 18. madde kapsamındaki tespitleri uyarınca genel önlemlere odaklanmaya karar verebilir ve Hakimler ve Savcılar Kurulunun yapısal bağımsızlığına ilişkin olarak, Türk yargısının yürütme organı da dahil olmak üzere herhangi bir uygunsuz etkiye direnebilmesini sağlamak için yeterli yasal ve diğer önlemleri alma çağrısını yineleyebilir.

Kararlar:

Bakanlar

1. Mahkeme'nin, bu davalarda başvuruçuların tutuklanmasının ve tutuklu yargılanmasının, bir suç işlediğine dair makul bir şüpheyi destekleyecek delil yokluğunda gerçekleştiğini (Sözleşme'nin 5 § 1. maddesinin ihlali) ve Kavala Davasında ayrıca, başvuruçucu ve diğer insan hakları savunucularını caydırmak ve susturmak gibi gizli bir amaç taşıdığına dair bulgularını (Madde 5 § 1 ile bağlantılı olarak 18. maddenin ihlali); ve Anayasa Mahkemesinin şikayetini incelemesinin yaklaşık bir yıl ve beş ay sürdüğünü, kişi özgürlüğünün tehlikede olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu denetimin yeterince "hızlı" olmadığını (5 § 4 maddesinin ihlali) hatırlatmaktadır;

Bireysel önlemlerle ilgili olarak

Mergen ve Diğerleri Grubu

2. Başvuruçuların tutukluluk halinin sona erdiğini kaydederek, bu grup için ek bir bireysel tedbirin gerekli olmadığı sonucuna vararak; ilgili ve yeterli gerekçe olmaksızın tutukluluk haline ilişkin genel önlemlerin incelenmesine olan ihtiyaç saklı kalmak kaydıyla bu dava grubunu kapatmaya karar vermiş ve CM/ResDH(2021)207 nihai kararını kabul etmiştir;

Kavala Davası

3. Yetkililerin, Mahkeme tarafından tespit edilen ihlallerin başvuruçucu üzerindeki olumsuz sonuçlarını, özellikle de Komite'nin itirazlarına rağmen başvuruçunun serbest bırakılmasını sağlamadaki başarısızlığının; davalı Devlet'in Mahkeme'nin mevcut davadaki nihai kararına uymayı reddettiğini gösterdiğini değerlendirmiştir;
4. Bu nedenle Komite'nin önceki kararları, özellikle de 1406. toplantıda (Haziran 2021) alınan kararlar ışığında, kararın uygulanmasını sağlamak için Sözleşme'nin 46/4. maddesi kapsamındaki prosedürü işletmenin gerekli olduğuna ve başvuruçunun bu tarihten önce serbest bırakılmaması durumunda, 1419. toplantıda (30 Kasım-2 Aralık 2021) Sözleşme'nin 46/4. maddesi uyarınca bu prosedürü başlatma niyetlerini Türkiye'ye resmi olarak ihtar etmeye karar vermiştir,

Genel önlemlerle ilgili olarak

5. Yetkililerin, özellikle Hakimler ve Savcılar Kurulunun yapısal bağımsızlığı olmak üzere, yargının yürütme organı da dahil olmak üzere bağımsızlığı ve tarafsızlığını sağlamak için yeterli yasal ve diğer önlemleri almasına yönelik çağrı yinelenmiştir.